

FR. ŠTINGL:

FRANKO VIT'AZOSLAV SASINEK.

K PETDESETLETNICI NJEGOVEGA PISATELJEVANJA.

Slavme slavně slávu Slávův slavných.

Jan Kollár: „Slávy dcera.“

Uboga tlačena Slovaška se ponaša z možem, ki požrtvovalno in marljivo deluje za prebujenje slovaškega ljudstva, z možem, kateri

letos obhaja petdesetletnico svojega pisateljskega delovanja. Ta mož je duhovnik Fran V. Sasinek, pisatelj in zgodovinar. Sasinek je zaslužen veteran, ki je preživel požrtvovalne probuditelje in marljive narodne slovaške delavce in kot pridna mravlja še zdaj nabira od vseh strani brez prenehanja dušne hrane za slovaško ljudstvo. Kakor večina slovanskih probuditeljev, je tudi Sasinek izšel iz revnega rodu; celih petdeset let svoje javne delavnosti za slovaški narod in za cerkev je samo stradal, neumorno deloval, svoje življenje ter premoženje žrtvoval za narod in za cerkev. V teh besedah je obsežen ves njegov življenjepis — povest nesrečnega Slovaka - trpina.

* * *

Fr. V. Sasinek je bil rojen 11. dec. l. 1830. v Skalici, v nitranskem okraju. Njegov oče je bil Frančišek in mati Ana, rojena Tichá. Oče je umrl v septembru l. 1831., in revna mati Sasinkova se je vdrugič omožila z roko- delcem Imrihom Blaháčkom. V šolah se je

moral deček večkrat boriti z revščino. Da bi starišem olajšal breme, je hodil mladi Sasinek vsako soboto v premožnejše hiše „na kantáciu“ in ob počitnicah je delal s tesarji ali pa je doma svojemu očetu pomagal pri čevljarstvu. Tako marljiv in žilav je ostal celo življenje. V rojstnem mestu je dovršil prve štiri gimnazijske razrede, peti in šesti pa v Solnoku, kjer se je naučil tudi madjarščine. Po končanem šestem razredu je Sasinek vstopil v Požunu v kapucinski red; vsprejel ga je znani slovaški rodo-

Franko Vit'azoslav Sasinek.

ljub, o. Lev Čepka. Noviciat je opravil v Dunajskem Novem mestu; 30. avgusta l. 1846. je sprejel redovniško haljo in dobil redovniško ime Viktor. Potem je študiral modroslovje v Pezinku in v Tati, bogoslovje pa v samostanu Scheibbs na Spodnjem Avstrijskem.

L. 1852. je bil v Ostrogonu posvečen za diakona. V tem času se je začelo Sasinkovo javno delovanje.

je bil posvečen za duhovnika. Iz Tate so Sasinka kot učitelja modroslovja in aritmetike poslali v Požun in odtod v Pezink kot

V. VASNECOV.

„PLAŠČANICA“ — ŽALOSTNA MATI BOŽJA.

Ko je dovršil bogoslovje, so ga poslali predstojniki v Tato, da bi predaval klerikom modroslovje in aritmetiko. 9. oktobra l. 1853.

učitelja občne zgodovine in geometrije. Takrat je bila posvečena stolna cerkev v Ostrogonu; k slavnosti je Sasinek poslal slovaško

pesem, katera je bila tiskana tudi v latin-skem, madjarskem in nemškem jeziku. Primas Scitovský je poslal pisatelju honorar in v lastnoročnem pismu bratsko zahvalo. Iz Pezinka je bil zopet poslan s kleriki vred v Požun, kjer je bil tudi slovaški propovednik pri cerkvi presv. Trojice. Dalje je deloval v Budim-Pešti, kjer se je vdeleževal tudi političnega življenja. S svojim zgledom in s svojo požrtvovalnostjo je Sasinek pripomogel k temu, da so rodoljubi podpisali in nabrali kavcijo za list „Pešťbudinské Vědomosti“.

Ker v kapucinskem redu ni mogel tako delovati, kakor si je želel, je prosil za sekularizacijo. Od sv. Očeta Pija IX. je 10. decembra l. 1864. to tudi dosegel s pomočjo rodoljubnega in vnetega slovaškega škofa Moysesa. Plemeniti banjsko-bistriški škof Moyses ga je sprejel v svojo škofijo ter imenoval za profesorja v banjsko-bistriškem semenišču. V maju l. 1866. je Sasinek na praški univerzi napravil rigoroz iz dogmatike.

Svoje bivanje v Banjski Bistrici imenuje Sasinek sam blagoslovljeno in prijetno. A ta doba je bila zelo kratka: trajala je do l. 1869., do smrti škofa Štefana Moysesa. Tudi za Banjsko Bistrico so nastopili potem drugačni časi. Sasinka so pri tretjem občnem zboru „Slovaške Matice“ izvolili za oskrbnika „Matičnih“ knjig in zbirk, ki so bile shranjene v Bistrici v škofovski palači. Po Moysesovi smrti je postal tajnik tega slovaškega društvenega zavoda. Zato se je preselil v Turčanski Sv. Martin.

Njegovo slovstveno delovanje je bilo sicer že v Banjski Bistrici zelo plodovito, toda pri Sv. Martinu je postalo vsestransko. Nadaljeval je svoje „Dějiny“, urejeval „Matični“ „Letopis“, pisal za časnike, objavljaj, če je bilo treba, poljudne brošure, sestavljal koledar in nabiral v škofiji gradivo za nov šematizem. Od avgusta l. 1872. je bil Sasinek blagajnik klaštorske slovaške gimnazije. L. 1874. je pri slovesnem otvorjenju zagrebškega vseučilišča zastopal z Martinom Čulenom „Slovaško Matico“.

A srečni dnevi so kmalu minili. Začelo se je brezobzirno pregajanje. Najprej je madjarska vlada zaprla slovaške gimnazije in za njimi uničila „Matico“. V februarju l. 1876. se je že moral Sasinek posloviti od Turčanskega Sv. Martina. Škof Ipolyi, pristaš madjarske ideje, ni imel za Sasinka mesta v bistriški škofiji. Že prej je ponudil Sasinku župnijo v Bacurovu, ki se oddaja samo za kazen, in ko je bila „Matica“ uničena, ga je hotel bojda poslati za kaplana v Sučiane k župniku Pauloviču, ki je bil mlajši nego Sasinek in prenapet madjaron. A tajnik zatrte „Matice“ si je izprosil dovoljenja, da sme živeti privatno. Tega mu ni mogel odreči niti Ipolyi, in Sasinek je odšel k svoji materi v Skalico, v svoje rojstno mesto.

Tu je v najžalostnejši dobi slovaškega duševnega življenja ustanovil sam slovstveno podjetje „Slovenský Letopis“; izdal ga je šest letnikov, v katerih so objavljeni dragoceni članki in zelo važno gradivo za slovaško zgodovino. Okoli Skalice je pomagal župnikom v duhovnem pastirstvu. Bil je nadarjen cerkven govornik in propovedoval je v čistem slovaškem jeziku. To mu je naklonilo ljudstvo, a tudi razljutilo tamošnje madjaronske oblastnike. Zatožili so Sasinka pri glavnem županu, češ da hujska ljudstvo zoper državo. Župan je ukazal župniku, naj ne dovoli več Sasinku, ne propovedovati ne maševati. Župnik se je ustrašil madjarske nasilnosti in ustregel županovi želji. Za Sasinka se ni nihče potegnil. Ni mu torej preostalo družega, kakor zapustiti Skalico. L. 1882. je odšel v Prago, in nekaj časa tu deloval v uredništvu katoliškega dnevnika „Čech“, dokler ni postal duhovni oskrbnik v bolnišnici usmiljenih sester na Mali strani v Pragi. Radi bi ga bili sprejeli v praško nadškofijo, toda Sasinek ni hotel izstopiti iz ogrskega občanstva, ker hoče biti pokopan v slovaški zemlji. V Pragi je živel deset let; v svojo domovino se je vrnil l. 1892. in je prebival po smrti svoje matere v Kutih. Štiri leta pozneje je odšel na Štajersko v Marjino Celje, kjer je bil izpovednik pri znani, sloveči romarski poti. Visoka starost in bridke iz-

kušnje niso junaškega moža potrle, kakor se vidi še iz njegovih najnovejših pesmi. Od oktobra l. 1901. živi v Gradcu pri usmiljenih bratih. ¹⁾

* * *

Kot prvo slovstveno delo Sasinkovo smatrajo pesem o sv. Cirilu in Metodu, natisnjeno v 35. številki lista „Cyril a Method“ z dne 4. septembra 1852. Sasinek, ki so ga tisto leto posvetili v diakona, je kot kapucin živel v požunskem samostanu. „Cyril a Method“ je izhajal pod pokroviteljstvom škofijskega urada banjsko-bistriškega; urednik mu je bil takrat Miha Chrástek. Pesem o slovanskih apostolih se začinja: „Buďte zvelebeni a večne sláveni Cyrille, Methode, bratia sváti.“ Le-to pesem je bojda Sasinek prinesel Martinu Hattalu, takrat profesorju na požunski gimnaziji, da bi jo ocenil. Hattala jo je poslal svojemu prijatelju Chrástku v Bistrice, ki jo je v 35. številki „Cyrilla a Methoda“ objavil s to-le opazko: „Prav bi bilo, ko bi se ta-le pesem, zložena od nekega mladega sorojaka, vdomačila v našem narodu.“ Ko je najzvestejši Sasinkov prijatelj, dr. Radlinský, zlagal svoj „Spevník“, je objavil v njem ono pesem; sedaj je po Slovaškem povsod razširjena. To je bila prva pesem Sasinkova; a že l. 1850. je bil pod imenom Vojteh Sirotčín objavil v „Katolických Novinách“ dolg zabavno-verski članek. Od l. 1852. je deloval čimdalje z večjo marljivostjo.

Kot pisatelj je deloval Sasinek rodoljubno in versko; v obeh smeréh se je trudil nele ustmeno z živo besedo, ampak tudi pismeno z izbornimi članki v raznih časnikih ter spisih, katere je izdajal še posebej Kot glavno pisateljsko nalogo, katero še zdaj neumorno izvršuje, si je izbral to, da dokaže avtohtonijo slovanskih narodov zlasti na Ogrskem in Moravskem. Zato je

¹⁾ Primeri: „Vlast“ letnik VI. Praha 1889—1890; „Náš Domov“ letnik II. 1893; J. Vlček, „Literatura na Slovensku“, Praha 1881; „Slovenske Pohľady“, VII. 1887; Fr. R. Oswald „Pamiatka na štyridsatročie literárnej činnosti Fr. V. Sasinka“ 1892; „Narodnie Noviny“ iz l. 1901. št. 151.

temeljito proučil ogrsko zgodovino, katero so ogrski pisatelji kvarili v korist svojemu narodu in zanesli v njo različne neresnice v škodo Slovanom. Njegovi zgodovinski spisi so sestavljeni z neutrudnim delom in z izvirnim preiskavanjem; iz vseh odseva ljubezen do resnice in resnobno razmišljanje.

Sasinkove zasluge je priznal češki sloveči zgodovinar Fr. Palacký, ko je dne 7. decembra l. 1870. v seji „Češkega znanstvenega društva“ („Česká společnost nauková“) predlagal, da bi ga društvo zaradi njegovih zaslug, ki si jih je pridobil za zgodovino, imenovalo za dopisovalnega člana. Predlog so soglasno sprejeli.

Sasinku, prvemu svojemu zgodovinarju, morajo biti Slovaki hvaležni, ker je jasno pokazal, kako važen činitelj so bili Slovaki v ogrski zgodovini. Oni na Ogrskem niso vsiljenci, niti tujci, temveč resnični prvi naselniki od pamtíveka. Sasinkova ideja o avtohtoniji Slovakov prodira vedno bolj med učenjaškimi krogi.

Zanimivo je izvedeti, kaj je Sasinka napotilo, da se je začel baviti z zgodovino svoje ogrske domovine.

Ko je stanoval v Budimu in svojemu prijatelju dr. Radlinskemu pošiljal prispevke za list „Priateľ školy a literatury“, je dobil nekoč brezimen dopis, v katerem ga pošiljatelj vprašuje, kaj sodi o imenu Vayk, ki ga je imel sv. Štefan I., kralj ogrski, pred svojim krstom. Sasinku se je posrečilo rešiti to vprašanje, ko je prišel v Moor. Tam je v samostanski knjižnici našel pri Nemcu Ditmaru napisano ime Waic. Nekoč po noči po dolgem premišljevanju je dospel k prepričanju, da so si Nemci slovaški Vacom pretvorili v Waitzen, dasi izhaja od slovaškega puščavnika Váca (Vác-Vaclav). S tem se je v njem zbudila misel, da se je prvi ogrski kralj imenoval Václav (Venceslav), in to ime si je izpremenil pri krstu v grško-latinsko Stephanus. Dr. Rösler iz Gradca je Sasinku pisal, da je s tem pojasnilom imena Waic izkazal ogrski zgodovini neprecenljivo uslugo.

Ko je bil Sasinek tajnik „Matice Slovaške“, je izdal knjigo „Dejiny drevných národov na území terajšieho Uhorska“. Knjigi je pridal litografiran zemljevid; ker pa na njem ni pred 9. stoletjem zaznamoval še Madjarov, so jo zaplenili! In še zdaj se Sasinkova preiskovanja o avtohtoniji ogrskih Slovanov na Ogrskem smatrajo za nevarna ogrski državni ideji in „madjárorszagu“!

Sasinek pa se ni le trudil, da bi poučeval in omikal katoliško slovaško ljudstvo, ampak bil je tudi voditelj in učitelj duhovniškemu naraščaju na Slovaškem. Tam bodočemu duhovniku ni dovoljeno niti na srednjih šolah niti v semenišču, da bi se pismeno izraževal v slovaškem jeziku. V homiletičnih spisih Sasinkovih pa ima slovaško duhovništvo zaklad, iz katerega more zajemati za svoje potrebe. Fr. R. Osvald je l. 1891. in l. 1892. izdal njegove propovedi v štirih zvezkih pod naslovom „Poklad kazafelský“. Njegove propovedi sta prinašala tudi slovaška „Kazatelňa“ in češki „Pastýř duchovní“.

Sasinek je urejeval ali pa je bil glavni sotrudnik sledečih časopisov:

„Cyrill a Method.“ Katolické noviny pre Církev a Dom. Od l. 1860—1865.

„Priatel' Školy.“ Príloha k Cyrillo-Methodovi. Letnika l. 1860—1861.

„Vojteh.“ Katolické noviny. Letnik I. in II.

„Slovesnost.“ Príloha k Cyrillu-Methodovi. Od l. 1863—1865.

„Slovenský Letopís“ pre historiu, topografiju, archaeologiu a ethnografiju.“ Od leta 1876—1882.

Razen tega je spisal mnogo političnih člankov v časnikih: „Ost und West“, „Zukunft“ in „Parlamentär“.

Slovaški list „Narodnie Noviny“ iz l. 1901. (števil. 151.) je objavil imenik del, katere je izdal Sasinek v posebnih knjigah in knjižicah; v tem imeniku je 48 spisov v slovaškem, 6 v latinskem, 1 v madjarskem, 7 v češkem in 2 v nemškem jeziku.¹⁾

¹⁾ Večji spisi so: a) V slovaškem jeziku: „Fabiola.“ Kresťanská spěvohra v trogom jednaní. W Budíně. 1857. Str. 276. „Kresťansko-katolícký Spěvník“ W Budíne. 1858. Str. 392. „Dejiny drevných národov

To priča zares o občudovanja vredni marljivosti, katera je tem zaslužnejša, čim večje so bile težave.

* * *

Iz tega kratkega življenjepisa se pač vidi, da je Sasinek zares „velkým vyhnancem“, kakor ga imenujejo slovaške „Narodnie Noviny“. In zakaj je moral iz domovine? Sasinek je storil v očeh nasprotnikov neodpustljivi greh, da se je pogumno potegoval za svoj narod in hotel krščansko izobraziti svoje ljudstvo v materinem jeziku. Čudna stvar! Ako kdo na Rumunskem stopi Judu na nogo, občutijo to ne le na sosednem Ogrskem, ampak tudi na Nemškem, Francoskem, Angleškem, celo v Ameriki; ako kdo v Aziji grdo pogleda Nemca, takoj so pripravljene vojne ladje, da bi kaznovale krivico; ako se v Afriki ljudstva nočejo podvreči zlata željnim kupcem, se začne krvava vojska, katera vničuje pogumen narod in stane na tisoče vojakov in milijone funtov šterlingov. — Slovaka in njegove rojake pa predrzno žalijo vsak dan, in kdor se osmeli

na území terajšieho Uhorska.“ 1867. Str. 254. „Dejiny počiatkov terajšieho Uhorska.“ 1868. Sešit I.—III. „Dejiny královstva Uhorského.“ Díel I. in II. Str. 354. „Wzdychy kresťana pre dospelych mužského pohľawia.“ 1874. Str. 330. „Archiw starých česko-slovenských listin, písemností a dejepisných pôvodin pre dejepis a literatúru Slovákov.“ Díel I in II. Str. 343. „Umučenie Pána našeho Ježíša Krista.“ Díel I.—III. 1888. „Dejepis Slovákov.“ Ružomberok. 1895. Str. 49. „Država Vel'komoravska.“ Ružomberok. 1896. Str. 37. „Hrsti príkladov.“ Snópok I. 1897. Str. 172.

b) V latinskem jeziku: „Compendium arithmeticae vulgaris et literalis.“ 1858. Str. 36. „Compendium grammaticae latinae.“ Posonii 1858. Str. 68. „Praellectiones Philosophicae.“ Tomus I. Psychologia empirica.“ Tom. II. „Logica formalis.“

c) V madjarskem jeziku: „Jézus drága szent vére társula tának szabályai és imái.“ Budán. 1860.

d) V češkem jeziku: „Čechy v X. století.“ V Praze 1886. „Záhody dějepisné.“ Sešit 1—4. 1887. „Ulřilas a glagolské písmo.“ 1885. „Založení biskupství latinského v Praze.“ 1886.

e) V nemškem jeziku: „Die Bruderschaft des heiligsten Blutes unseres Herrn Jesu Christi.“ Ofen 1859. „Die Slovaken.“ Turócz Sz. Marton 1875.

jih braniti, ta je nevaren človek, katerega preganjati je hvalevredno delo!

Pri vsem preganjanju pa se Sasinek ni nikoli pritoževal, nikogar ni nadlegoval — še druge je izpodbujal in podpiral. Iz sredstev, s katerimi bi kdo drugi niti sam živeti ne mogel, je Sasinek pri svoji skromnosti podpiral vsa slovaška kulturna podjetja.

Tak mož je že s svojo osebo in svojim značajem v čast slovaškemu narodu.

Leta 1881. se je tudi Sasinek udeležil slovanskega romanja v Rim. Ko ga je ob tej priliki sedaj že pokojni češki pesnik in kanonik Václav Stulc predstavil sv. Očetu kot slovaškega pisatelja, mu je rekel sveti Oče: „Dilecte fili, scribe bene, scribe feliciter! Ljubljeni sin, piši dobro, piši srečno!“

In to želimo tudi mi sivoglavemu častljivemu pisatelju in domoljubu bratskega nam naroda slovaškega!

EURICIUS:

SVETI KUM.

3.

Na sivi skali naši so očetje
postavili svetišče v slavo križa.
Ta skala sveta in ves kraj ta svet je —
nebo se tukaj grešni zemlji bliža.

Na kraju tem naš bedni narod moli,
v trpljenju svojem išče tu rešitve,
in angelji se spuščajo sem doli
in naše nosijo v nebo molitve.

Tu v senci križa, v prsti posvečeni
očetje naši spijo smrtno spanje,
in sveti Kum, zaviti v ovoj megleni,
molčé stoletja zre zamišljen nanje.

Ti priča naših bojov in bolesti,
solzâ ti priča naših in molitev:
Doklej tlačan usodi bo zločesti
tvoj verni rod? — kdaj pride mu rešitev?

Ko našega trpljenja in nezgode
pred večnim bo prestolom polna mera,
usmililo nebo se sveto bode,
rešila narod naš njegova vera.

Očetov naših muke in molitve
rodile sinom bodo lepše čase —:
Srce, le upaj, prvi zor rešitve
nad našim svetim Kumom že smehljá se!

